

de presump. reg. 2. presump. 19. supra q. 22. vers. Dixi etiam ad fin. licet huic dicto valde in contrarium faciat constitutio Mediolani sub Rubrica de probat. §. & quia plerique, quam late interpretatus fuit Plotus inter consilia criminalia diuersi. libro 1. conf. 209. cum sequen. de qua constitutione dixi etiam supra ad quaest. 22. versic.

Præterea, in fine. Qui autem sint casus, in quibus qui verisimiliter recorderetur, vel non, ibi dixi ex Baldo ad d. quaest. 22. vers. Dixi etiam; Nota tamē Iudex quod an quis recorderetur, vel non, in dubio non est recurrendum ad torturam, nisi cum sic non recordans habeat in contrarium testes, qui dicant ipsum negantem verisimiliter recordari posse, & debere Marfil. rub. de fideiuss. numer. 42. Boff. tit. de Indic. numer. 37. post princip. infra quaest. 45. vers. sed pone; imō talis testis sic negans, tunc conuincitur de mendacio, Menoch. de arbit. Iudic. lib. 2. Centuria 2. cas. 205. num. 22. Aliter, si non adessent in contrarium testes, qui dicerent negantem vidisse, vel, audiuisse, vt supra, cum attestatio negantis taliter, dependeat ab animo tantum, non esset torquendus, sed staretur iuramento suo videlicet sic asserentis, & negantis, Marfil. vbi supra, numer. 44. Etenim iustitia ipsius ignorantia aliquando venit probanda modo, quo per Menoch. d. Trac. de arb. iud. lib. 2. Centur. 2. cas. 186. numer. 15. & tunc maximè venit probanda cum contra ignorantiam adest presumpcio, vt hic, & per Menochium dicto Tractat. libro 1. centur. 3. cas. 298. in fin. dixi infra ad quaest. 55. vers. posset quoque, vide Boff. de Decret. Mediolani, numer. 19. ad med. non enim qui scire potuit, sed noluit excusatur ab ignorantia, Felyn in cap. Quia quaestum coll. mibi 3. de offic. deleg. ex quibus omnibus circa torturam testium declaratur statutum Riparo. in crim. Rub. 270. quod est aduertendum. Drogh.

Torquentur etiam testes. ] Hic nota, quod regulariter testis in tribus casibus torquetur, quando vacillat, quando conuincitur de mendacio, & quando sponte accedit ad ferendum testimonium. Ita per Tob. Noni. conf. 93. col. 3. in fine. versic. nec dicatur, ex doctrina Bartol. in l. libero, ff. de quaest. in fine. Giach.

Torquentur etiam testes qui delicto. ] Adde, quod testis qui scit aliquid factum, & non vult reuelare, poterit sine indicij torqueri; dummodo sit vilis persona, Grammat. consil. 40. numer. 21. & vot. 30. numer. 20. vbi dicit, quod iudex potest torqueri testem absque aliquibus indicijs, dum suspicatur, quod sciat veritatem, & nolit reuelare, & quando possit torqueri testis, qui interfuit delicto, & negat factum

vidisse, vel audiuisse; & an testis presumat, quod viderit, vel audierit, late Cepoll. conf. 60. num. 17.

Item adde, quod testis sufficit dictum vnus testis ad faciendum torqueri, quando dicit alium fuisse presentem, si sit dignior, & in tali quaestione debet adhiberi causa cognitio, Franciscus Mar. in decis. 780. sub numero decimo, part. 2. Boff. in tit. de tortura test. numero decimo, & in tit. de indic. numero 37. & Marfil. in l. vnus, §. testes torquendi, ff. de quaest. & Foller. in pract. crim. in ver. capiat informationem, num. 23.

Item adde, quod testis liber homo regulariter non torquetur, nisi vacillet, vel conuincatur de mendacio, dum negat factum interfuisse, cum inuenierit, vel alias sponte ad testificandum accedat, Bartol. & Marfil. in l. ex libero, ff. de quaest. Carrer. in sua pract. vers. obseruare curabis, num. 180. Boff. in tit. de tortura test. num. 8. 10. & 13. vbi de communi; & vide supra num. 22.

Item adde, quod testis non torqueretur, nisi sit indicia-

tus de veritate occultanda; & aliter tortus, & confessus non probat, nec ei creditur, Dec. in conf. 189. num. 19. etiam quod eius confessio milies ratificata fuisset, vel in repetitione sine causa confiteretur, quo casu nedum contra rem prinuipalem, sed nec etiam contra se testem proprium nullam probationem faceret, licet ratificaret, Grammat. conf. 21. num. 18. & sequen. & vot. 6. num. 15. cum. seq. & Gomef. de delict. cap. 13. num. 35. & latissime per Bursat. in conf. 219. num. 113. & 119. vol. 2.

Item adde, quod testis semel tortus amplius non torquetur, nisi noua, & grauiora primis superuenirent indicia; vel non omnia priora purgasset, Campege. reg. de test. 440. & latissime per Bursat. in conf. 216. num. 115. vol. 2. & ibi numer. 107. dicit etiam quod testis dicitur bis tortus, si depositus fuerit de nouo eleuatus.

Item adde, quod si vnus testis interrogatur super aliquo, respondit, se nihil scire, & reprobat per alios testes, qui dicunt ipsum fuisse presentem; tunc ipse testis qui nihil scire dixit, non potest torqueri pro habenda veritate; quia non sequitur, talis fuit presens tali actui, ergo vidit, & intellexit, potest enim esse, quod vnus esset separatus ab alio, ita quod non intellexerit. l. diem proferre, §. coram, ff. de arbit. & Bart. in l. 1. §. fin. ff. de auth. tut. Alex. in conf. 180. num. 1. volum. 2. Marfil. in sing. 408. & Viui. opin. 899. num. 2. & ibi numer. 3. habetur, quando duo testes essent contrarij, quod vnus diceret

& ad praedicta vide etiam Cepoll. in conf. 60. num. 17. Item adde, an testis in foro conscientiae possit pro saluanda alicuius vita celare veritatem sine peccato mortali; Afflic. in consil. inquisitionibus num. 6. cum seq. & Hofst. in summa de peniten. & remiss. §. quae interrogationes vers. dixi istam vnquam mendacium? Baiard.

Solet dubitari. ] Adde B. un. d. tract. de indic. & tort. num. 15. fol. mibi 29. & cur. non detur testi torquendo copia processus, vide Boff. de indic. sub num. 81. in fine Melius per Bal. in sua Practica, tit. quaestiones circa notorium, quaest. 5. sub num. 7. Quia testis saluus peccat coram iudice, & in loco publico, quo casu iudex procedit sine progressu, vt ibidem supra quaest. 8. vers. Sed nunquid d. Drogh.

Solet dubitari. ] Vide eundem Clarum quaest. 64. vers. Sed quid si illa. Farin. tit. de indic. quaest. 39. num. 11. & seq. uol. 2. Item & num. 147. Ros.

Solet dubitari. ] Adde, quod licet non detur copia indiciorum, tamen si testes fuerint torti sine indicijs, nihil probant in eo, quod deposuerunt, nec faciunt indicium contra illum, contra quem deposuerunt, Bartol. in l. 1. §. idem, ff. de quaest. & Grammat. uoto 6. numero 10. consil. 21. numero 19. & Ruinus consil. 7. in princip. uol. 5. ubi dicit, quod nec etiam iustificaretur, si indicia post torturam superuenirent;

& quod iudex non potest se excusare, si forte dicat, hoc fecisse de conscientia Principis, nisi appareat in actis.

Item adde, quod examinatus testis uti principalis in se, & testis in alios, tanquam testis non posset torqueri non datis copijs indiciorum, Foller. in Pract. crim. in vers. capiat informationem, numer. 22. de hoc vide etiam supra in quaest. 21. versic. mendacium.

Item adde, quod ad tormenta testium deueniri non potest, nisi precedant indicia contra reum inquisitum, secundum Bart. in l. 1. in princ. circa finem, ff. de quaestio. quem refert, & sequitur Ruin. in conf. 147. num. 6. uolum. 5. Boffius in tit. de tortura test. num. 1. & in tit. de man. ad homic. num. 3. & Beraz. conf. 549. num. 3. uol. 2.

Item

Item adde, quod testis, dum suspicatur, quod sciat veritatem, per iudicem poterit torqueri absque aliquibus indicijs, vt veritatem dicat, si illam reuelare noluerit, Gramma. vot. 31. nu. 20. Baiard. m Bene verum est. ] Fac-

QV AESTIO XXVI. Testes extra territorium degentes quomodo examinari possunt.

SVMARIA. Ex Claro.

- 1 Testes debent coram iudice examinari in causis criminalibus.
2 Et quid si sint personae egregiae.
3 Iudex an possit concedere literas subsidiales pro examine testium existentium extra territorium.
4 Idem tamen sine magna causa fieri non debet.
5 Princeps an possit receptionem testium alteri committere.
6 Citatus ad perhibendum testimonium, qui propter legitimum impedimentum non comparuit, & fuit excommunicatus, an dicatur legitime excommunicatus.
Ex Additionibus.

- 1 Index in accipiendis informationibus debet scribi facere singula verba materna testium, nihil addendo, nec minuendo.
2 Testes non possunt deponere per nunciu, nec per eorum scripturas.

ADDITIONES. Ad Quaest. XXVI.

Solent autem. ] Vide infra quaest. 45. vers. certum si reus, & de notario Farin. quaest. 77. cap. 4. vol. 3. nu. 174. & alijs sequentibus. Ros.

QV AEST. XXVI.

Solent autem in causis criminalibus, testes plerumque ab ipsismet iudicibus examinari, quandoque etiam per iudices notarijs eorum examinari committi: sed quando deponunt ad informationem curiae, ex stylo huius provinciae, notarij etiam absque ulla commissione iudicis eorum dicta recipiunt: Testes vero, qui ad defensam deponunt, vt plurimum recipiuntur ab ipsis iudicibus, quia eo casu maior subest fraudis suspicio. Si ta-

men testes essent in longinquis partibus, eo casu quandoque eorum examina committuntur alijs iudicibus, sub quibus habent domicilium, idque fit consulto prius Senatu. Ceterum in omnem casum si subest aliqua causa, propter quam iudex velit testem videre, & examinare, non attenditur distantia loci, neque committitur alteri eius examen, sed citatur, vt veniat personaliter ad deponendum. Et ita seruetur, vt ait Carauita super ritu 87. magna curiae, num. 5.

Item adde, quod quando index testis ignoti idioma- tis, quos ipse non intelligat, & non habeant linguam latinam, debet adhibere duos interpretes, vt in cap. quoniam contra falsam, de probat. ita voluit Bart. in l. 1. §. ea, vers. Sed quaero, quid fiet in iudicio, de verb. obligat. & ibi posuit practica, quomodo notarius debeat scribere depositionem istius testis, cuius dictum per interpretes fuit declaratum iudici, & notario, & ibi per Doctores habetur, si duo interpretes non reperiretur, an sufficiat vnus, & de hoc vide etiam, quae posui supra in quaest. 24. in vers. 1. vbi etiam habetur, quomodo testis mutus sit examinandus. Baia.

Notarijs eorum. ] Adde de hoc eodem stylo infr. quaest. 31. vers. scilicet, & dolose, quaest. 46. vers. Ceterum quaest. 53. ver. quintus. Drogh.

Sed citatur, vt veniat personaliter. ] Adde, quod communis opinio est, vt primo iudex teneatur remissoriam concedere,

mino ad deducendum, si quid in contrarium habet ad torturam euitandam, vt ibi. Et dicit Boff. in tit. de mandato ad homicidium, post numerum 3. quod ita seruat vniversus mundus. Quod tamen ego in practica nunquam vidi seruari; nam iudices semper torqueri faciunt testes absque ulla disputatione, quod quidem tutius est, propter timorem subornationis. Faciunt, quae, dixi infra, quaestione 94. versic. quaero nunc.

- 3 Et in causis criminalibus, arduis debent examinari coram iudice.
4 Testes ignoti idioma- tis, quomodo examinandi.
5 Testes in criminalibus coram iudice debent examinari, licet egregij.
6 Egregia persona quae dicatur, remissioe.
7 Mulieres honestae possunt extra Curiam examinari in causa etiam criminali.
8 Remissiones ad testes examinandos an concedantur in criminalibus, remissioe.
9 Et an in causis civilibus magnis, & arduis, remissioe.
10 Remissoria non conceditur, quando probatio non est facienda per testes, sed per instrumenta.
11 Consentiens decreto litterarum remissionalium potest reuocare consensum re integra.
12 Commissio de recipiendo testes super principali, non extenditur ad receptionem testium ad repulsam.
13 Commissarius Iudicis ordinarij ad examinandum an possit repetere testes sine noua commissione.
13 Testis non citatus fidem non facit.
14 Limitationes ad auth. apud eloquentissimum, remissioe.
15 Testis citatus non comparens tenetur poena stellionatus.
16 Testis post iuramentum se absentans tenetur poena falsi.
17 Impedimentum quomodo probetur, remissioe.

Item adde, iudices in causis arduis criminalibus non debent committere testimonium examinationem notarijs, sed ipsi sint praesentes examinationi, vt per Couar. variat. resolut. lib. 2. cap. 13. num. 10. & hoc omnino faciant, si volunt esse tuti de eorum conscientia, quia ego scio, quid faciunt notarij in praedictum iudicium iustitiae ad fauorem delinquentium, & plures expertus fui, & nil mirum si Carauit. in ultimo ritu, dixit, quod valida est sequentia, actuarius, ergo latro, sed loquitur solum de regnicolis, qui non vocantur actuarij, sed magistris actorum.

Item adde, quod quando index testis ignoti idioma- tis, quos ipse non intelligat, & non habeant linguam latinam, debet adhibere duos interpretes, vt in cap. quoniam contra falsam, de probat. ita voluit Bart. in l. 1. §. ea,

vers. Sed quaero, quid fiet in iudicio, de verb. obligat. & ibi posuit practica, quomodo notarius debeat scribere depositionem istius testis, cuius dictum per interpretes fuit declaratum iudici, & notario, & ibi per Doctores habetur, si duo interpretes non reperiretur, an sufficiat vnus, & de hoc vide etiam, quae posui supra in quaest. 24. in vers. 1. vbi etiam habetur, quomodo testis mutus sit examinandus. Baia.

Notarijs eorum. ] Adde de hoc eodem stylo infr. quaest. 31. vers. scilicet, & dolose, quaest. 46. vers. Ceterum quaest. 53. ver. quintus. Drogh.

Sed citatur, vt veniat personaliter. ] Adde, quod communis opinio est, vt primo iudex teneatur remissoriam concedere,